הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

תוכן עניינים

א. הכל חייבים במקרא מגילה ... ליבטיל עבודתם ... מבטלין עבודתם ובאין לשמוע מקרא מגילה.....2

ב. הכל חייבין בזימון כהנים לוים וישראלים פשיטא לא צריכא דקאכלי ... הכל מצטרפין לזימון ... דקאכלי כהנים תרומה או קדשים וזר קאכיל חולין ... כהן בהדי זר מצי אכיל.....3

ג. ואכלו אותם אשר כופר בהם אמר רחמנא והא כפרה היא.....5

ד. כל כהן שאינו שוקל חוטא.....6

ה. וכל ערכך לכל ערכין שאתה מעריך לא יהו פחותין מסלע הוא דאתא.....7

ו. כהנים ... וליתנהו בפדיון הבן.....7

ז. נערכין לאתויי מנוול ומוכה שחין.....8

ח. בערכך ערך כולו הוא נותן ולא ערך אברים יכול שאני מוציא אף דבר שהנשמה תלויה בו ת"ל נפשות.....8

ט. אוציא את המת ולא אוציא את הגוסס ת"ל והעמיד והעריך כל שישנו בהעמדה ישנו בהערכה וכל שאינו בהעמדה אינו בהערכה.....8

י. נפשות אין לי אלא אחד שהעריך אחד אחד שהעריך מאה מנין ת"ל נפשות.....9

יא. והיה ערכך הזכר ואם נקבה היא זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס.....10

יב. האומר ערך סתום עלי נותן כפחות שבערכין וכמה פחות שבערכין שלשת שקלים 10

יג. ראש עבד זה הקדש ... ראש חמור זה הקדש הוא והקדש שותפין בו.....11

יד. ראש עבד ... ראש חמור מכור לך משמנין ביניהם ... ראש פרה מכור לך לא מכר אלא ראשה של פרה ... דהא מזדבן רישא דתורא בבי טבחא.....11

טו. הא בקדשי מזבח הא בקדשי בדק הבית.....12

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLll7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

דף ד.

א. הכל חייבים במקרא מגילה ... ליבטיל עבודתם ... מבטלין עבודתם ובאין לשמוע מקרא מגילה

כבר התבאר במסכת מגילה דף ג. שקריאת המגילה בזמנה מצות עשה[1] מדברי סופרים, והדברים ידועים שהיא תקנת נביאים, והכל חייבים בקריאתה אנשים ונשים וגרים ועבדים משוחררים, ואפילו כהנים בעבודתן מבטלין עבודתן ובאין לשמוע מקרא מגילה, ומחנכין את הקטנים לקרותה, ועל אף שתלמוד תורה שקול כנגד כל המצוות, מבטלים[2] תלמוד תורה לשמוע מקרא מגילה, קל וחומר לשאר מצות של תורה שכולם נדחים מפני מקרא מגילה.

ואפילו היתה ת"ת של חבורה גדולה של מאה אנשים[3] אנשים שלומדים באיזה בית צריך לבטל ולילך לקרותה בצבור משום ברב עם הדרת מלך. אולם מי שמתפלל כל השנה בקביעות בבית מדרש במנין המיוחד לו להתפלל שם, א"צ לילך לביהכ"נ שיש בו יותר אנשים[4].

---

[1] עיין אבן האזל (מגילה פ"א ה"א) מרדכי הי' נביא עי' מגילה דף י"ד ע"א ברש"י ד"ה נבואה" וז"ל וכל הנך ארבעים ושמונה הוצרכו, ובהלכות גדולות מנויין מסדר עולם: אברהם יצחק .... ומרדכי בלשן, בסדר עולם.

[2] שו"ע ונו"כ תרפז ב

[3] דבית רבי גם כן היו מבטלין מלימודם אף שאצלו היה בודאי ישיבה גדולה, ויליף בגמרא קל וחמר מעבודה, שהיו מבטלין הכהנים מעבודתן אף שהיה אצלם גם כן יותר מעשרה, דשלשה עשר כהנים זוכין בו, והיו מבטלין מעבודתן ומאחרין אותה כדי לשמוע מקודם מקרא מגילה, וכל שכן תלמוד תורה דקילא מעבודה. [ואיתא בגמרא, דוקא תלמוד תורה דיחיד, אבל תלמוד תורה דרבים חמירא מעבודה. ומכל מקום אין נפקא מיניה דכל זה לענין מקרא מגילה, דתלמוד תורה דרבים לא מקרי אלא אם כן תלמוד תורה של כל ישראל, כעין אותה של יהושע בן נון, כן מוכח מרש"י ור"ן וכן מצדד המאירי וכן העתיק הב"ח ודרישה. ועוד טעמים עיין בלחם משנה ובמגן אברהם, ולכן לא העתקתי אודות זה]. שער הציון שם ס"ק ח

[4] מ"ב שם ס"ק ז

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

אך מי שיש לו מנין קבוע בביתו וכדומה[5], חייב ללכת לבית כנסת או בית המדרש משום פירסומי ניסא[6]. וכן בביהכ"נ אחד שיש מספר מנינים במספר חדרי תפלה, יש להם להתאחד ולארגן מנין אחד גדול לקריאת המגילה כדי לקיים "ברוב עם הדרת מלך".

על אף[7] שיש אומרים שכל דברי אבילות נוהגים בחנוכה ופורים. מכל מקום לאחר שיתפלל תפלת מעריב בביתו[8] ילך האבל לבית הכנסת לשמוע המגילה, ובשחרית ייצא לשחרית ולמגילה[9], אפילו עבודה בקרבן צבור שדוחה שבת, קריאת המגילה דוחה אותה, כל שכן אבלות דרבנן. ואם יוכל לאסוף מנין לביתו לקרות המגילה, עדיף.

אם אין בביהכ"נ אחר שיודע לקרות כ"כ בנקודות ובטעמים ובדקדוק האותיות, טוב יותר שיקראנה האבל אם יודע.

אין מקרא מגילה מבטל קיום מצוה אלא רק דוחה אותה, ולפיכך במקרה בו תיתבטל המצוה דאורייתא לגמרי אם לא יעשנה ביום ההוא אי אפשר לעשות שתיהן אין שום מצוה דאורייתא נדחית מפני מקרא מגילה[10].

ב. הכל חייבין בזימון כהנים לוים וישראלים פשיטא לא צריכא דקאכלי ... הכל מצטרפין לזימון ... דקאכלי כהנים תרומה או קדשים וזר קאכיל חולין ... כהן בהדי זר מצי אכיל

---

[5] ונראה בכוונתו שאם המנין לצרכו, ואם הוא לא נמצא בעיר מבטלין המנין, הוא הדין לפורים למגילה ראוי להם לבטל המנין, אבל אם זהו קביעות לעולם אף שאין ציבור גדול, בביטול המנין מבטלין השראת השכינה בהמקום ואין לבטל קביעות. וכמו שאמרו בברכות דף ו. דעשרה קדמה שכינה ואתיא, ובדף ו: איתא בשעה שבא הקדוש ברוך הוא לביהכנ"ס ולא מצא עשרה מיד הוא כועס. ולכן אין מבטלין מנין קבוע שגורם לביטול השראת השכינה וכמ"ש. ובירושלים עיה"ק היה לנו מנין לשבתות וימים טובים לבד, וצידדתי לא להתאסף לפורים אלא בבית הכנסת שברוב עם עדיף, ויש חולקים שגם בה"ג מותר להמשיך כשבתות במנין שקבעו, אבל כשהמנין רק לכבוד איזה ת"ח ומתבטל המנין לפעמים כשאינו כאן, כה"ג ראוי לבטל המנין, והיינו כשגם הוא יכול לילך ומוכן לכך, שבלאו הכי עשה דכבוד התורה עדיף ממגילה בציבור וכמבואר בסוגיא במגילה (ג ב). תשובות והנהגות כרך ב סימן שנ

[6] שער הציון שם י

[7] שו"ע ונו"כ תרצו ד

[8] מ"ב שם יא

[9] מ"ב שם יג

[10] רמ"א שם ומ"ב ס"ק י

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

הכל חייבין[11] בברכת הזימון כדרך שחייבין בברכת המזון, אפילו כהנים שאכלו קדשי הקדשים בעזרה.

וכן כהנים וישראלים שאכלו כאחד, ואכלו הכהנים תרומה וישראל חולין, חייבין בזימון כחיובן בברכת המזון., שכדי שתחשב אכילת ג׳ האנשים כאכילה משותפת אין צורך שיאכלו בפועל מפת אחת[12], אלא די בכך ששלושתם יוכלו להתחבר יחד לאכול את אחד הלחמים שאוכל אחד מהם.

ומטעם זה אם אחד[13] אכל חלב או גבינה והשנים בשר מצטרפים כיון שהאוכל גבינה יכול לקנח פיו ולהדיחו ולאכול מלחמם והמנהג שהאוכל גבינה הוא המברך ולא האוכל בשר אלא א״כ הוא כהן.

אבל אם אכל גבינה קשה שהמנהג שלא לאכול בשר אחר גבינה קשה ע״י קינוח והדחה אין מצטרפין כיון שהוא אין יכול לאכול משלהם והם אין יכולים לאכול משלו אלא א״כ אכלו כזית פת קודם שהאוכלי בשר התחילו לאכול בשר בלחמם, או שאחד מבני הסעודה אכל כזית פת שאין מלוכלך לא בבשר ולא בחלב שאז מצרף את כולם שהרי כולם יכולים לאכול בלחמו.

וכן הדין אם אחד נזהר מר״ח אב עד תשעה באב שלא לאכול בשר אפילו בסעודת מצוה ואכל עם אוכלי בשר, או שנזהר מפת עכו״ם ואכל עם אותם שאוכלים פת עכו״ם או שמודר הנאה מא׳ מהם ואין יכול לאכול מלחמו או ישראל שאכל עם כהן והכהן אוכל חלה כיון שהשני יכול לאכול אתו מצטרפין אף על פי שכל א׳ אוכל מכברו.

אבל אם א׳ מודר מהב׳ והב׳ ממנו כיון שאין זה יכול לאכול עם זה ולא זה עם זה אין מצטרפין. וכן אם הכהן אוכל חלה ונזהר מפת עכו״ם, והישראל אוכל פת עכו״ם, וכן הנזהר מבשר מר״ח אב ואכל מאכל חלב עם אוכלי בשר וכן כל כה״ג.

וכ״ז שכל אחד אוכל מכברו אבל אם אוכלים מכבר בעה״ב מצטרפין דהא אוכלים מכבר אחד.

---

[11] רמב״ם הלכות ברכות פרק ה הלכה ו

[12] כמבואר בסי׳ קצג ס״ד שאפילו כל אחד אוכל מכברו מזמנים יחד.

[13] שו״ע ונו״כ או״ח קצו ג ומ״ב שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח״ן 22887389 | ובטל׳ 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

יש שכתב[14] שג׳ שאכלו מצות בפסח, חלק אכלו מצת יד ומקפידים שלא לאכול מצת מכונה, והאחרים אכלו מצת מכונה ומקפידים שלא לאכול מצת יד, אינם מצטרפין לזימון.

וכן אם כל אחד מחמיר לאכול רק מהמצות שלו, יש לחשוש שאינם מצטרפים לזימון.

ואם אחד אוכל מצות מכונה אך אינו מקפיד שלא לאכול מצות יד, והשניים אוכלים רק מצות יד, מצטרפים לזימון, אך מכבדים בזימון את האוכל מצות מכונה[15] לפי שהוא הגורם לזימון[16].

וכן אם אכלו יחד אנשים שנזהרים במצה שרויה עם אנשים שאין נזהרים בחומרא זו, יכולים להצטרף לזימון[17].

ג. ואכלו אותם אשר כופר בהם אמר רחמנא והא כפרה היא

כבר התבאר במסכת פסחים דף נט. שאכילת החטאת[18] והאשם ושאר קרבנות מצות עשה שנאמר (שמות כט לג) "ואכלו אותם אשר כופר בהם", ונצטוו בזה הכהנים לאכול את חלקי בשר הקרבנות שניתנו להם לאכילה, ובאכילתם של הכהנים הבעלים מתכפרים[19]. ונמנה ציווי זה כמצות עשה[20].

המצוה של אכילת הקרבנות מוטלת על הכהנים שבאותו בית אב בלבד[21].

---

[14] תשובות והנהגות ח״ד סי׳ ק והביא ראיה לזה מהא דשו״ת מהר״ם מרוטנבורג האחרונים (הו״ד לעיל) שאפילו אם מניעתו לאכול רק מפני ציווי הרופאים אינו מצטרף.

[15] וכתב שמצא בהגדת בעל לב העברי שרמז לזה.

[16] וכמ״ש המשנ״ב בסק״ט שכשאחד אוכל חלב או גבינה והשנים בשר, שהמנהג שהאוכל גבינה מברך ברכת הזימון ולא להיפוך, שהוא הגורם לזימון. וכ״כ בשו״ת שבט הלוי (ח״ח סי׳ קיז תשו׳ ג). וע״ע בשו״ת דברי יציב (או״ח סי׳ רא), ובשלחן הטהור (ס״ט).

[17] שהרי המקילים יכולים לאכול שרויה (שו״ת משנה הלכות חי״א סי׳ קם), והוסיף דכ״ש הוא, שהרי אין זה אלא חומרא.

[18] רמב״ם הלכות מעשה הקרבנות פרק י הלכה א

[19] ואע״פ שפסוק זה נאמר לגבי אכילת קרבנות המילואים שהקריבו בשמונת ימי המילואים שחנכו בהם את המשכן, מ״מ למדו דהוא הדין לחטאת ואשם ושאר קדשים הנאכלים לכהנים שאכילתם מצוה ר

[20] ברמב״ם עשה פט, חינוך מצוה קב, סמ״ג עשין קפד, רס״ג עשה קכב יראים צז אזהרות ר׳ שמעון אבן גבירול –זהר הרקיע עשה נד

[21] פי׳ הראב״ד לתו״כ פ׳ צו פרשתא ב

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח״ן 22887389 | ובטל׳ 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

בקדשים קלים, מצווה אף בעל הקרבן במצות עשה זו, בחלקים הנאכלים גם לבעל הקרבן הישראל[22], ונחלקו במקור חיוב זה[23].

שיעור האכילה שאפשר לקיים בו את המצוה הזו הוא כזית[24], אבל אם הוא שבע בפחות מכזית יש מצוה גם בפחות, ומ"מ את המצוה הגמורה הוא מקיים רק כשאכל כזית[25].

אחר שאכל הכהן כזית מחלק הקרבן השייך לו, סובר המנחת חנוך[26] שאינו מחייב עוד במצוה זו לאכול את שאר הבשר, אלא שחייב לאכול את שאר הבשר כדי שלא יעבור על לא תותירו[27], וחולק על השאגת אריה[28] הסובר שמצות עשה זו היא על כל הקרבן ואף אם נאכל כזית מהקרבן מחויב הוא לאכול את כל הקרבן[29].

הכהן מברך על אכילתו "ברוך אתה וכו' מלך העולם אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול חטאת", או "אשם"[30], וכעי"ז בשאר קדשים שאוכל.

ישראל האוכל את הזבח מברך: "ברוך אתה וכו' מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וציוונו לאכול את הזבח"[31], וי"א שמברך "על אכילת שלמים", וכעי"ז בקרבן אחר[32].

ד. כל כהן שאינו שוקל חוטא

---

22 רש"י פסחים נט ע"א, רמב"ן בסהמ"צ השלמות מ"ע א, רא"ש נדרים ד ע"ב. ועי' סהמ"צ מ"ע פט. ועי' משנה פסחים קכא ע"א ורש"י ורשב"ם. ועי' מנ"ח מצוה קב, אולם עיין לקוטי הלכות שם בזבח תודה דפשיטא ליה שלדעת הרמב"ם אין חיוב על הבעלים אלא רק רשות.

23 י"א משום שהפסוק הנ"ל "ואכלו אותם אשר כפר בהם", כולל אף אכילת ישראל בקדשים קלים –רש"י פסחים נט ע"ב. וי"א משום שנאמר בקדשים קלים: "והבשר תאכל" (דברים יב כז) –רש"י ברכות מח ע"ב. או משום שנאמר: "ואכלת לפני ה' אלהיך וגו'" (דברים יד כג), –שהוא עשה המחייב את הבעלים הראוי לאכלם –רמב"ן שם. ועי' צל"ח ביצה יט : שנסתפק בדעת הרמב"ם

24 כמו בכל מצוות של אכילה

25 תוס' ישנים יומא לט א; ריטב"א שם. ועי' רש"י קדושין נג א ד"ה הצנועין ושו"ת חת"ס או"ח סי' מט

26 מצוה קלד

27 ועי' שו"ת חת"ס סי' קמ

28 סי' צו

29 [ובכלל זה אכילת פסחים], ועי"ש במנ"ח

30 מל"מ מעשה"ק פ"י ה"א, על פי רמב"ם בכורים פ"א ה"ב

31 תוספתא פסחים סוף פ"י לגבי אכילת הפסח, רש"י ברכות מח ע"ב

32 שמפרט את שמו בברכה –רש"י פסחים קכא ע"א

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

כבר התבאר במסכת מנחות דף מו: שהכל חייבין[33] ליתן מחצית השקל כהנים[34] לויים וישראלים וגרים ועבדים משוחררים, אבל לא נשים ולא עבדים ולא קטנים, ואם נתנו מקבלין מהם

ה. וכל ערכך לכל ערכין שאתה מעריך לא יהו פחותין מסלע הוא דאתא

להלן דף ז: יתבאר בעזהי"ת שאם היה עני ואין ידו משגת ליתן ערכו הקצוב בתורה נותן כל הנמצא בידו אפילו סלע אחד ונפטר,

ומנין שהוא[35] נותן אפילו סלע אחד אם אין לו אלא סלע אחד שנאמר ויקרא כז פסוק כה) וְכָל עֲרָכְךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ הא למדת שאין בערכין פחות מסלע.

ו. כהנים ... וליתנהו בפדיון הבן

כבר התבאר בבכורות דף ג: שכהנים ולוים[36] פטורים מפדיון בכוריהם, אפי' אם נשותיהן ישראליות מ"מ כיון שהבן כהן או לוי פטור, דגמרינן להו מקל וחומר שאם הפקיעו קדושת פשוטי הלוים את קדושת בכורי ישראל במדבר קל וחומר שתפקע קדושתן את קדושת בכורות עצמן שבהן, וכן היה במדבר שבכורי הלוים הפקיעו את עצמן ולא הוצרכו בן לוי אחר לפדותו, לפיכך עכשיו נמי פטורין מן החמש סלעים של פדיון בניהם, וכהנים בכלל בני לוי הם שהיו במניינם עמהם.

---

[33] רמב"ם הלכות שקלים פרק א הלכה ז

[34] ולא אמרי' כיון שיתנו יש להם חלק בקרבנות צבור וא"כ איך אוכלין לחם הפנים והעומר ושתי הלחם הכתיב כל מנחת כהן כליל תהי' לא תאכל דיש חילוק בין מנחת יחיד למנחת צבור דמנחת צבור כיון שיש לכל ישראל חלק בה אף על גב שיש גם לכהנים חלק בה מ"מ נאכלת וי"א משום שהולכין אחר הרוב והרוב אינם כהנים, ומ"מ אין ממשכנין את הכהנים .

[35] רמב"ם הלכות ערכין וחרמין פרק ג הלכה ב ג

[36] רמב"ם הלכות ביכורים פרק יא הלכה ט שו"ע ונו"כ שה יח

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

וגם בזמן הזה[37] שאינן אלא כהני חזקה לא נהגו להחמיר לפדות בכוריהן. ומ"מ מי שהוא ספק גמור אם הוא כהן או לוי או לאו יש מחמירין[38] שיפדה את עצמו או את בנו.

ז. נערכין לאתויי מנוול ומוכה שחין

כבר התבאר לעיל דף ב. שאחד המעריך[39] את היפה הבריא ואחד המעריך את הכעור החולה, אפילו היה הנערך מוכה שחין או סומא או גדם ויש בו כל מום נותן לפי שניו כמו שכתוב בתורה.

ח. בערכך ערך כולו הוא נותן ולא ערך אברים יכול שאני מוציא אף דבר שהנשמה תלויה בו ת"ל נפשות

האומר ערך[40] ידי או ערך עיני או רגלי עלי או שאמר ערך יד זה או עינו עלי לא אמר כלום.

ערך לבי או כבדי עלי או ערך לבו של פלוני או כבדו עלי נותן ערך כולו, וכן כל אבר שאם ינטל מן החי ימות אם אמר ערכו עלי נותן ערך כולו.

ט. אוציא את המת ולא אוציא את הגוסס ת"ל והעמיד והעריך כל שישנו בהעמדה ישנו בהערכה וכל שאינו בהעמדה אינו בהערכה

---

[37] פה"כ ע' ס"ט בשם האחרונים ובאמת אפי' יהא ספק הא כל ספק פדה"ב פטור.

[38] עי' פה"כ ע' ע"ה בשם כמה אחרונים דכיון דרוב העולם אינם כהנים ולוים לא אמרי' בזה אין הולכין בממון אחר הרוב וכיון דפלוגתא היא נכון לפדות בלא ברכה.

[39] רמב"ם ערכין שם הלכה ח

[40] רמב"ם הלכות ערכין וחרמין פרק ב הלכה א

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

הגוסס[41] שהמזיז אחד מאברי הרי הוא כשופך דמים[42] אין לו לא ערך ולא דמים הואיל ורוב הגוססין למיתה הרי הוא כמת[43]. אך הטריפה יש לו ערך[44].

הגוסס שהעריך אחרים י"א[45] שחייב, וי"א[46] שחייב אם הבריא, ויש פוטרים[47].

י. נפשות אין לי אלא אחד שהעריך אחד אחד שהעריך מאה מנין ת"ל נפשות

האומר ערך[48] אלו עלי נותן ערך כולן כל אחד ואחד לפי שניו, למרות שאמר בלשון יחיד[49], ואם היה עני נותן על ידי כולם ערך אחד עני, י"א[50] שצריך

---

41 רמב"ם שם פרק א הלכה יג

42 אך החולה אפילו אינו יכול לעמוד מעצמו אך אפשר להעמידו והרי הוא בהעמדה והערכה. זבח תודה ב"ד"ה את הגוסס

43 בגמ' (ערכין ד' ע"א) ממעט ליה מהעמיד והעריך, ופירוש דהגוסס הרי הוא כמת, אף על גב דההורגו לגוסס ביד"ש לכו"ע חייב (סנהדרין ע"ח ע"א) ונפש מיקרי, מכל מקום ממעט ליה משום דכתיב והעמיד והעריך, ואינו בכלל העמדה, רק דממעט גוסס אפילו שהעריך גוסס ולסוף חיה, וא"כ יש בו העמדה, כיון שהבריא מחליו, בכ"ז ממעטו, דבעי שיהא נפש שראוי לעמוד, אבל כאן בעת הערכה לא היה נפש שראוי לעמוד, ולכן ממעטו מקרא דבערכך נפשות עם קרא דוהעמיד כו'. ושיטת רבינו דבנערך אם מת קודם העמדה בדין פטור המעריך, משום דכתיב והעמיד והעריך, וקאי על הנערך, כמו דאמרו בגוסס, ויעוין לחם משנה בזה. ובזה א"ש דממעט בתו"כ (בחוקותי פ"ג ה"ו) מת מנפשות וממעט ליה (שם י"ג) מקרא דוהעמיד והעריך, היינו אם מת הנערך אח"כ, והא דאמר בת"כ שם (י"ד) יכול אפילו אמר ערך פלוני עלי ומת יהי' פטור, ת"ל יעריכנו הכהן, אפילו מת (דכתיב הערכה שנית בלא העמדה) פירושו לדעת רבינו שמת המעריך, וגובה מהיורשים, שדמיו קצובים, ומחלק בין שאמר ערכי עלי ומת קודם. או"ש

44 לקוטי הלכות בזבח תודה ב: ד"ה הגוסס שהרי שייך בהעמדה למרות שאינו חי ועדיפא מגוסס שלמרות שאולי יחיה אינו בהעמדה

45 תוס' כאן ד"ה ולא אוציא

46 ולכן לא כתב רבינו דין דגוסס נודר ומעריך, כדתני במס' שמחות (עיין ערכין ד' ע"א תוד"ה ולא אוציא) משום שבגוסס מצי להיות שגם הוא יפרע, כגון שעמד לחיים, ופשוט. או"ש הלכה יג

47 בלח"מ הלכה יד דייק ברמב"ם הלכה יד שמדפתח רבינו ז"ל בתרתי בהלכה יג בגוסס ויוצא ליהרג ואח"כ סיים בחד וכתב זה היוצא ליהרג שהעריך אחרים משמע דאית ליה דגוסס שהעריך אחרים שאינו חייב. וכ"כ במל"מ הלכה יג

48 רמב"ם שם הלכה יח ומה שציין בעין משפט הלכה יט זה אינו ענין לכאן דכאן רבוי הוא מנפשות כמבואר בגמ' והתם הוא מדין נדר ולא מרבוי המקרא כמש"כ ברדב"ז שם הלכה יט

49 שאפ אמר ערכי אלו עלי ודאי שיהיה חייב שהרי מכלל נדרים הוא ונדר חל על נדר כמ"ש ברדב"ז ולא איצטריך קרא דנפשות לרבויי ונראה שזה כוונת תוס' ד"ה אחד

50 וכיון שאמר ערך כל אלו עלי צריך לתת לכל אחד סלע ואם לא יגיע סלע לא הוי נתינה ולכי יעשיר יתן ערך שלם כדאמרינן לקמן. לח"מ שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

הלכות הדף היומי
מסכת ערכין

שיגיע סלע לכל אחד ואחד מהנערכים שכבר התבאר כל פחות מסלע לאו ערך הוא אף על פי שהוא עני, וי"א[51] שאפילו סלע אחד בעד כולם מספיק.

ואם היה עשיר נותן על ידי כולן ערך עשיר.

דף ד:

יא. והיה ערכך הזכר ואם נקבה היא זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס

כבר התבאר לעיל דף ב. שטומטום ואנדרוגינוס[52] אין להם ערך שלא קצבה תורה ערך אלא לזכר ודאי או לנקבה ודאית[53], לפיכך טומטום ואנדרוגינוס שאמר ערכי עלי או שהעריכו אחר אינו חייב כלום.

יב. האומר ערך סתום עלי נותן כפחות שבערכין וכמה פחות שבערכין שלשת שקלים

אמר הרי עלי[54] ערך ולא פירש ערך מי אלא ערך סתם נותן פחות שבערכין שהוא שלשת שקלים.

---

[51] מעשה רקח שם ודייק לשון רבינו שכתב נותן ע"י כולם ערך אחד משמע דאפילו סלע אחד בעד כולם סגי. וגבי עשיר כתב 'על ידי כולן ערך עשיר' ולא כתב 'אחד',

[52] רמב"ם שם הלכה ה

[53] עיין לח"מ אישות ד א שהקשה יש לתמוה על רבינו עם הסוגיא שבבכורות פרק אלו מומים (דף מ"א ב) אמר שם גבי פלוגתא דבכור טומטום ואנדרוגינוס דאמרו חכמים במשנה דאינו בכור אמר רב חסדא מחלוקת באנדרוגינוס אבל בטומטום דברי הכל [ספיקא הוא] וקדוש מספיקא א"ל רבא אלא מעתה בערכין יערך ופירש"י ז"ל אלא מעתה דספק הוא בערכין יערך וכו' אלמה תניא הזכר ולא טומטום ואנדרוגינוס ותירצו סמי מכאן טומטום כו' דלמ"ד טומטום ספק הוי דבערכין יערך. עוד הקשו שם אם זכר אם נקבה זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס ותירצו סמי מכאן טומטום כלומר דלמ"ד טומטום ספק הוי לא איצטריך קרא למעוטי טומטום גבי שלמים כיון דהוי ספיקא ולכך יש לתמוה על רבינו שפסק כאן דהוי ספיקא ובכל אותן הברייתות פסק טומטום ולא סמי ליה מהתם כדסמי ליה בגמרא למ"ד ספיקא הוי הרי נתבאר מכל אלו דטומטום לענין ערך אינו נערך ואינו קדוש בתמורה ואינו קדוש למזבח והוא דבר תימה שזה הפך האמור בסוגיא דבכורות. וקשה עוד דבאנדרוגינוס נמי דפסק כאן רבינו דהוי ספיקא תפול הקושיא דראוי שיערך ויהיה קדוש דאי לא אמרינן בגמרא אלא סמי טומטום דוקא הוי משום דס"ל דאנדרוגינוס בריה הוי כרב חסדא אבל לרבינו דאית ליה ספיקא הוי נופלת הקושיא בתרוייהו.

[54] רמב"ם שם הלכה כ

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

יש המסתפק[55] שאם אמר ערך פלוני עלי ונקב סכום כגון שאמר ערך פלוני עלי עשרים ונמצא ערכו יותר מעשרים, שאינו חייב כלל.

יג. ראש עבד זה הקדש ... ראש חמור זה הקדש הוא והקדש שותפין בו

אמר ראש[56] עבד זה או לב חמור זה הקדש למזבח או שאמר ראשי הקדש למזבח אינו חייב אלא בדמי ראשו ורואין כמה ישוה אותו אבר אילו היה נמכר ויביא בדמיו קרבן, וי"א[57] שהוא והקדש שותפין מחצה למחצה, ושמין את דמיו ונותן מחצה למזבח או אם יעשה מלאכה חצי שכרו למזבח.

יד. ראש עבד ... ראש חמור מכור לך משמנין ביניהם ... ראש פרה מכור לך לא מכר אלא ראשה של פרה ... דהא מזדבן רישא דתורא בבי טבחא

---

[55] עיין לקוטי הלכות ב. ד"ה פשיטא שהסתפק שמצד אחד כיון דפירש חייב כפירושו או דילמא דחידוש הגמ' אינו אלא לענין נידון בהישג יד אבל בשוה יותר לא מהני שהרי נתחייב בערך התורה ומה יועיל חזרה או דילמא גיון שפירש אינו דרך ערכין אלא דרך דמים אך מכיון שלא הוציאו בלשון נדר לא יהיה חייב ועוד כיון שאינו ערך האדם ואינו אלא ערך בעלמא הויא כערך כלי שאינו חל.

[56] רמב"ם שם פרק ה הלכה יז

[57] השגות הראב"ד שהקשה על דברי רבינו כאשר עיינתי בדבריו לא מצאתי בהם טעם וכי מה ישוה אדם כאשר יוסר ראשו ואפי' לכלבים אינו ראוי שהרי איסור הנאה הוא ואם תאמר לפי מעלתו זה כנגד כל גופו והרי זה נדון בכבודו למזבח וא"כ שותף שלו היאך הוא והוא סבור שמה שאמר ראש עבד זה הקדש הוא והקדש שותפין בו שיתן דמי ראשו להקדש.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu

המוכר לחבירו[58] אבר מסוים בעבד או בבהמה, אם הוא אבר שהנשמה תלויה בו חציה מכור[59], ובאבר שאין הנשמה תלויה בו, שמין כמה שוה אבר זה[60]. ורואין אותו אבר לאיזה מלאכה הוא עומד ולפי שויו יטול[61].

ואם אמר[62] לו ראש פרה אני מוכר לך אף על גב שהנשמה תלויה בו לא מכר אלא הראש בלבד, שהרי הראש נמכר תמיד לבדו בבית המטבחיים.

טו. הא בקדשי מזבח הא בקדשי בדק הבית

מה שהתבאר שאם אמר ראש[63] עבד זה או לב חמור זה הקדש למזבח או שאמר ראשי הקדש למזבח אינו חייב אלא בדמי ראשו, במה דברים אמורים בקדשי מזבח.

אבל בקדשי בדק הבית האומר דמי ראש חמור זה או כבדו הקדש או דמי ראש עבד זה או כבדו הקדש הואיל והוא דבר שהנשמה תלויה בו הרי זה חייב בדמי כולו, שכל הקדש בדק הבית קדושת דמים הוא[64].

---

[58] שו"ע ונו"כ רכ יב

[59] עיין בית יוסף [סי"ב] ודרישה [שם], דהוקשו להם למה בהקדש תניא הוא והקדש שותפין, וגבי מוכר תנא משמנין ביניהם. ולי נראה כיון דבהקדש לא שייך גוד או אגוד שני בלישניה, דמשמנין משמע גוד או אגוד. אבני חושן שם.

[60] וכתב הגר"א שבש"ס דילן אינו כן, והכי תניא (ערכין דף ד ע"ב) ראש עבד זה הקדש, הוא והקדש שותפין בו, ראש עבד מכור לך משמנים ביניהם, וכן הדין בראש חמור, וכתבו התוס' בשם פי' הקונטרס שבהקדש נקט לשון שותפות לומר שהוא והקדש חולקין, משום דמקדיש בעין יפה מקדיש, אבל גבי מכירה נקט לשון משמנים דהיינו שישומו אותו אבר שמכר לאיזו מלאכה ראוי ולפי שויה יטול.

[61] סמ"ע שם עא

[62] שו"ע ונו"כ שם יג

[63] רמב"ם שם פרק ה הלכה יז יח

[64] וכיון דהקדש דמים הוא כיון שהקדיש דבר שהנשמה תלויה בו הוי כאילו הקדיש כלו שהרי כל דמיו תלויים באבר זה. רדב"ז שם וכן אינו כמכירה ואין אומרים שהוא שותף עם הקדש שהיא אי אפשא בלא אבר זה ולא יקדש ולהכי פשטה בכלה.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה
https://chat.whatsapp.com/DLl7K9ciPjB873YPB8kBu